

made in the case.

Thus, review of court decisions under exceptional circumstances is a novel of civil procedural law, which will give a boost to a new stage in the improvement of the civil process in Ukraine. At the same time, the review of legal decisions that are legally valid, if such grounds are present, requires further investigation of them at the doctrinal level in order to determine the right nature of exceptional circumstances. By analyzing purely legislative norms that fix the exceptional circumstances, it is possible to propose their definition as circumstances defined by civil procedural law, the set of conditions of which must be confirmed by binding judgments of national courts or an international judicial institution, and is the basis for review of court decisions, which became legally binding.

Key words: *exceptional circumstances, review of court decisions, the civil process of Ukraine.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-465-473

УДК 342.5: 32/34 – 056.317 (477)

О.В. ТОКАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНІ МОТИВИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ 20–30-х років ХХ ст.

У статті розглянуто концепції державності й нації українських інтелектуалів у еміграції міжвоєнного періоду – О. Бочковського, В. Старосольського, С. Дністрянського. Виокремлено ключові підходи вчених, які поглибили знання про народ, націю, державу, владу, політичні партії, щодо права нації на самовизначення.

Ключові слова: *держава, нація, право, політичні відносини, О. Бочковський, В. Старосольський, С. Дністрянський.*

Токарчук О. В. Национальные мотивы государственного строительства в политико-правовой мысли украинских интеллектуалов 20–30-х годов ХХ в.

В статье рассмотрены концепции государственности и нации украинских интеллектуалов в эмиграции межвоенного периода – О. Бочковского, В. Старосольского, С. Днистрянского. Выделены ключевые подходы ученых, которые расширили знания о народе, нации, государстве, власти, политических партиях, о праве нации на самоопределение.

Ключевые слова: *государство, нация, право, политические отношения, О. Бочковский, В. Старосольский, С. Днистрянский.*

Tokarchuk O. National motives of the state structure in political and legal think of the Ukrainian intellectuals of the 20-30th of the 20th century

In article concepts of statehood and the nation of the Ukrainian intellectuals in emigration of the interwar period – A. Bochkovsky, V. Starosolsky, S. Dnistriansky are considered. Key approaches of scientists are allocated, deepened knowledge of the people, nation, the state, the power, political parties, about the right of the nations for self-determination.

Key words: *state, nation, law, political relations, A. Bochkovsky, V. Starosolsky, S. Dnistriansky.*

На сучасному етапі українського державотворення постає потреба в дослідженні, узагальненні й застосуванні не лише надбань світової думки, а й прощих тверджень та ідей української інтелігенції у зарубіжжі.

З-поміж широкого загалу українських інтелектуалів у еміграції міжвоєнного періоду, які приділяли значну увагу проблемам побудови майбутньої незалежної Української держави, помітне місце займають О. Бочковський, В. Старосольський, С. Дністрянський. Дослідження їхніх праць дає змогу виокремити етапи формування і розвитку нації, право поневолених народів на національні території, які є природною передумовою успішного розвитку народів, ідеали правди й справедливості як запоруки морального відродження людства. Як писав О. Бочковський, «...випускаємо в світ сю працю..., в надії що в сей критичний час для національних справ, вона ... причиниться до певнішого зорієнтування в міжнародно-національному хаосі Європи, яка зараз трагічно опинилася на бездоріжжі поміж вчорашніми традиціями в політичному думанні та національно-соціальними імперативами завтрашнього дня, марно спокушаючись вирівняти сей фатальний антагонізм в органічному синтезі сьогоднішньої дійсності та реального життя...»¹.

З інтелектуальною спадщиною українських мислителів міжвоєнного періоду знайомі лише поодинокі дослідники. Багато їхніх напрацьованих залишаються не відомими в сучасній Україні. У даній статті ми виокремлюємо праці таких видатних постатей, як О. Бочковський, В. Старосольський, С. Дністрянський.

Науковому доробку вчених-емігрантів, присвяченому проблемам нації та держави, приділяли увагу: Б. Андрусин, Л. Винар, В. Горбатенко, Ю. Древицький, І. Каневська, М. Кармазіна, В. Ковальчук, Л. Кондратик, І. Кресіна, О. Мироненко, О. Мошак, Т. Осташко, І. Передерій, В. Потульницький, О. Токарчук, Я. Турчин та ін.

Характерною рисою теоретичних надбань вітчизняних учених було прагнення обґрунтувати державність України на основі права націй на самовизначення. Нові принципи побудови післявоєнного світу, висунуті В. Вільсоном та Лігою Націй, підкреслює О. Мошак, стали для українських емігрантів принципами реальної політичної практики і політичною філософією².

Власну концепцію нації обґрунтував О. Бочковський. Заслужують на увагу його праці: «Фінляндія і фінляндське питання»³, «Боротьба народів за національне визволення»⁴, «Т. Масарик, національна проблема та українське питання»⁵, «Нарід – собі»⁶ та ін.

Потребу науки націології О. Бочковський убачав у всебічному з'ясуванні сутності нації. Він зазначав, що одним із мотивів, що виправдовують потребу й доцільність існування теоретичної націології, є її вплив на практичну політику. Націологія покликана вивчати складні та заплутані національні питання, вказувати шлях до справедливого й розумного їх налагодження за допомогою політики⁷.

За поглядами О. Бочковського, в основі нації повинна стояти широка мережа громадських об'єднань, підтримка середнього класу та власна держава⁸. Учений переконаний, що історичний досвід і практика національно-визвольних рухів інших народів дають можливість усвідомити, що «найкращі культурні та господарські досягнення поневолені народи здобули шляхом власної національної допомоги, мовляв, своєрідної національної фінансової коопера-

ції. Почин до таких акцій та їх найбільший грошовий успіх припадав не в часи матеріального добробуту чи громадського спокою у житті цих народів, а здебільшого в добу критичних потрясінь, стихійних катастроф, тяжкого політичного утиску, господарських злиднів, котрі стимулювали приспану національну енергію поневоленних народів, розпалювали їх прагнення до самостійності, спонукали їх до героїчної жертвності»⁹.

Проаналізувавши застосування принципу «нарід – собі» на прикладі різних націй (ісландців, фінів, ірландців, каталонців, чехів та ін.), О. Бочковський дійшов висновку, що «на цей шлях національної самопомоги став в середині XIX ст. також український нарід». «Рідна школа», «Просвіта» – це ті загальновідомі та найбільш популярні прояви здійснення вищезначеного принципу в Україні. Матеріальна допомога еміграції з Америки, спрямована на культурницькі та господарські потреби, а після світової війни – на українську визвольну боротьбу, є, на думку вченого, не менш важливими проявами вказаного принципу¹⁰.

У праці «Вступ до націології» О. Бочковський визначив народ як витвір не тільки історичного, а й природного процесу, «вихідними точками якого були розпорошені племена, злучені кров'ю, цебто спільним походженням», а територія як спільна батьківщина об'єднувала народи¹¹. Учений дійшов висновку, що практично всі поневолені народи самотужки створювали свою культуру, будували державність здебільшого в несприятливих умовах. Він писав, що «в історії українського народу є чимало фактів, які виправдують віру в його національну непереможність у біді та скруті»¹². Мислитель переконаний, що «нація є легітимною дитиною новочасної демократії. Політична демократія, що дала громадську рівноправність поневоленим суспільним станам (робітництву й селянству), тим самим сприяла національній активізації приспаних народів...»¹³.

У своїх дослідженнях він не оминув і радянський період. На думку вченого, більшовики трактували націю виключно в пролетарському аспекті, ототожнюючи її з працюючими масами. Відзначав, що з політичних міркувань більшовицька національна пропаганда поширювала гасло «самовизначення народів» у найрадикальнішому розумінні, право поневолених народів на повну державну самостійність, проте на практиці більшовицька окупація України перервала творчий початок побудови української державності. Незважаючи на це, започаткована в Києві ініціативна праця у сфері практичного державотворення продовжувалася у еміграції, де проявилася творча ініціатива у розробці теорії нації, питань практичних політико-правових відносин.

В. Старосольський доповнив державницьку доктрину у дослідженнях з проблем держави, права, соціології: «Партія в Конституції Чехословацької республіки»¹⁴, «Держава і політичне право»¹⁵, «Політичне право»¹⁶, «Методологічна проблема в науці про державу»¹⁷, «Теорія нації»¹⁸, «Національний та соціальний моменти в українській історії»¹⁹ та ін.

У період перебування правника в еміграції у Відні в 1920–1927 рр. розпочався етап активних наукових досліджень, результатом яких стала підготовка та видання основної частини фундаментальних праць у галузі правничої науки. Ю. Древніцький і В. Ковальчук вважають, що це зумовлено насамперед відходом від активного політичного життя в Галичині після поразки української

революції та зверненням до наукової та педагогічної діяльності, що стали домінуючими в житті В. Старосольського у зазначений період²⁰.

Союз між нацією і державою правник вважав не просто можливим, а й обов'язковим. Держава, заснована на раціональній волі, повинна стримувати, обмежувати нестримність спільнот-націй, слугувати противагою їх прагненням²¹.

Українські емігранти, зокрема В. Старосольський, значну кількість праць присвятили теорії політичних партій та їх практичному функціонуванню. Учений стверджував, що в будь-якій партії панує керівна верхівка – партійна олігархія, яка зосереджує всю повноту влади і через неї маніпулює діями виборців²². Дослідник зазначав, що формалізація партійної діяльності бере початок з середини XIX ст. і пов'язана передусім із введенням загального виборчого права. Однак функції партій не обмежуються лише парламентською діяльністю, є набагато ширшими. Учений проводив розмежування між двома поняттями – «політична партія» і «парламентський клуб»²³; «в практиці парламентарні клуби відповідають звичайно політичним партіям в краю, але се не є неминуче; можуть існувати парламентарні клуби, за якими не стоять ніякі партії. Та навіть тоді коли клуб є справді партійним в звичайному розумінні, юридично він не тотожний з партією»²⁴.

Обґрунтовуючи ідею злиття правової держави з нацією, В. Старосольський визначив головні тенденції міжнародного життя в XX ст., що полягали в розбудові національної держави. Він обґрунтував право української нації на самовизначення, писав про винятковість України в історії Східної Європи, визначаючи їй роль своєрідного посередника між Європою та Росією²⁵.

Учений стверджував, що реалізація політичної волі – це чинник, який творить націю. Нація як політична спільнота може випередити в часі «народження» народності. Нація народжується разом з прагненням до політичного самовизначення й перестає існувати як нація, коли втрачає це прагнення. «Проблема націоналізації держави має практичне значення тільки там, де держава не покривається з нацією. В національній державі покривається стихійна особовість спільноти з раціональним механізмом спілки, – підкреслював В. Старосольський, – нація знаходить там своє бажане практичне доповнення державним механізмом, а юридична особовість держави не є фікцією, бо їй відповідає реальна особовість населення держави»²⁶.

В. Старосольський обстоював позицію, що держава повинна бути пов'язана зі своїм правом; така ідея правової держави виникає з логічної необхідності й практичних потреб, а не просто з теоретичних міркувань²⁷. Дослідник вибудував концепцію правової держави як найвищої форми розвитку інституту держави.

Ю. Древницький відзначає актуальність даних ідей на сучасному етапі українського державотворення та окреслює систему поглядів В. Старосольського щодо проблем правової держави²⁸. С. Максимович вказує, що обґрунтована В. Старосольським теорія правової держави, прав і свобод людини має неоціненне значення для вітчизняної політико-правової думки, а також для удосконалення юридичного оформлення становлення правової держави та громадянського суспільства, законодавчого врегулювання забезпечення і захисту прав

та свобод людини, налагодження ефективного механізму гарантування їхнього дотримання у практичному державно-правовому застосуванні²⁹.

Проблему державного суверенітету В. Старосольський пов'язував з питаннями, на чому власне ґрунтуються правові основи як самої держави, так її влади. Цікавими видаються його міркування щодо цього. Вчинки будуть правовими, коли вони ґрунтуються на «правосильнім судовім присуді», який буде правовим тоді, коли його виніс призначений суддя відповідно до закону, що має правове значення, оскільки витворився відповідно до постанов про законодавство, що містить у собі державна конституція. Тобто правовою основою будь-якого акта є існуюче, чинне право. Конституція ж ухвалюється відповідно до постанов попередньої конституції, що існувала, припускав правник. Щодо витоків правових основ початкової конституції, то її законність може й не ґрунтуватися на жодній постанові чинного права, так як конституція могла створитися і не правовим шляхом, наприклад, внаслідок революції, повстання, державного перевороту, чи «відірвання насильно від держави якоїсь її частини»³⁰.

З погляду В. Старосольського, якщо вважати чинне право основою правового життя, тоді складно пояснити момент створення держави чи зміни її устрою, що відбулося не згідно з передбаченим чинним правом шляхом³¹. Проаналізувавши зміст «суверенності держави» та «самоустановчості держави», науковець дійшов висновку, що ці поняття не тотожні. Суверенність, з його погляду, – це «незалежність правна держави від якої-небудь зовнішньої сили», самоустановчість означає, «що юридично сама тільки держава є носителькою своєї волі, бути державою, існувати як держава та одним джерелом та носителем діючого в державі права»³².

Українські інтелектуали в еміграції сформували знання про правовий стан української державності та політичні відносини, значно розширивши погляди на народ, націю, державу, владу, політичні партії та ін.

Відомий правник С. Дністрянський переймався ідеями Ф. Тенніса, Г. Єллінека, Б. Штайнбаха, В. Вундта, Р. Штамлера, Є. Ерліха. Коло його наукових досліджень було дуже широким. Це, як стверджують О. Мироненко і В. Горбатенко, і методологічні проблеми теорії держави і права, і питання тогочасної практики цивільного права та законодавства, теорії і практики конституціоналізму, і ідеї, пов'язані з українським національним державотворенням, і розвиток історії української правової культури, звичаєвого права та ін.³³

Відомі його праці, опубліковані в еміграції у 1920–1927 рр.: «Зв'язок і сполука народів», «Нові проекти української конституції», «Будівництво держави і бюрократія», «Провідні думки в історії і теорії міждержавного приватного права», «Нова держава», «Загальна наука права і політики», «Генеза та основи права», «Погляди на теорії права та держави», «Соціальні форми права»³⁴.

С. Дністрянський, розвинувши теорію звичаєвого права, на її основі обґрунтував концепцію соціальних зв'язків. Вони, на думку правника, пов'язані із задоволенням економічних потреб людей та історично розвиваються від простих форм, таких як родина, рід, плем'я до складних – народу і держави³⁵.

Державу С. Дністрянський вважає не родовим зв'язком, а територіальним, коли «оборона спільної території та зберігання спільних інтересів усіх родів і племен стає її метою». Першочерговою метою держави за С. Дністрянським є захист зовнішнього і внутрішнього суспільного ладу, підпорядковуючи мету

нижчих зв'язків (родин, родів, племен) під свою вищу мету. Науковець підкреслював, що держава не втручається у внутрішню сферу родини, роду, племені³⁶. Територіальний принцип він поклав в основу суспільного ладу; «та родові зв'язки задержали як такі свою самостійність, але вплив у державі проявився тільки в тій мірі, в якій їм удалося вибороти той вплив в нових територіальних одиницях, які держава витворила»³⁷.

С. Дністрянський зазначав, що успішність функціонування соціальних зв'язків залежить від якості, соціального характеру норм і природних засад, які діють у тому чи іншому суспільстві. Він доводив первинність права щодо політики, вважав, що політика держави утворюється на основі вже існуючих правових норм суспільного життя. Правник писав: «Право виникає з соціально-етичних правил, які утворюються серед суспільних зв'язків. І немає різниці, чи цей зв'язок має державне значення, чи ні, бо кожен з них має свої етичні норми, своє право»³⁸.

В. Потульніцький, аналізуючи погляди С. Дністрянського, писав, що останній використав базові погляди М. Грушевського щодо етапів правового стану української державності. Для вченого-правника основою суспільних зв'язків була історична справедливість, ті звичаї та традиції окремого народу, котрі витворила історія держави й права, які перебувають у постійному розвитку. Так, на думку С. Дністрянського, в доісторичній добі розвиток суспільного життя в Україні відбувався так само, як і в Західній чи Середній Європі, тобто весь суспільний лад спирався на родину, рід, плем'я – «Роди були споконвіку на Україні, – писав С. Дністрянський, – на чолі деяких родів стояли родоначальники, ... в таких випадках зближалися правні установи роду до устрою сім'ї, з тим що родоначальник був звичайно вибірний»³⁹.

З приходом варягів, «чужинців норманського походження», які, з погляду С. Дністрянського, започаткували українську державу і «перевели племінний устрій у державний», визначились «ті правні елементи, які дали справді почин українській державі»: 1) «тривка центральна власть в руках князя і його дружини»; 2) «витворення тривкого відношення між центральною властю та самоуправою населення на територіальних основах»⁴⁰. Б. Андрусишин припускає, що слово «варяг» запозичене з давньоскандинавської або з давньоісландської мови й означає «спільник, член корпорації», «спільник, товариш по клятві, воїн, який склав присягу», людина, становище якої забезпечено договором, або той, хто користується безпекою і захистом⁴¹.

С. Дністрянський підкреслював, що народ і держава не є рівнозначними поняттями. «... Хоч народи старі як світ, національна ідея є шойно витвором новітніх часів, – розміркував мислитель, – вона й поставила народ у безпосереднє відношення до держави. Народ став свідомим суспільним зв'язком шойно процесом історії останніх століть, як протест проти територіальної самовлади держави»⁴².

Кожен народ матиме рівне право на самовизначення – ця теза є однією з ключових у поглядах С. Дністрянського. Без згоди народу не можна одержати управління ним. Самовизначення народів було просто не фразою для правника, а практичним принципом, на який ніхто не сміє посягати. Право на самовизначення, в його розумінні, – це найважливіше право будь-якого народу⁴³.

Територіальний чинник учений розглядав диференційовано, вказуючи, що він з погляду розвитку нації має природно-етнічне походження, а з погляду розвитку держави – політичне⁴⁴.

Він був прибічником самовизначення української нації на своїй національній території, припускаючи, що право на самовизначення «прислугує усім народам право до національної території, право вибирати собі державну зверхність, під яку вони мають належати, право до внутрішньої самоуправи й свobodного культурного, економічного та політичного розвитку... Про всі економічні договори та політичні відносини повинен безпосередньо рішати той народ, якого вони торкаються, та в ніякому разі не сміють про се рішати які-небудь користи чи інтереси других народів»⁴⁵. У разі такого забезпечення народам права на самовизначення вони матимуть змогу об'єднуватися з іншими народами, якщо таке об'єднання зможе забезпечити мир у світі.

Територіальна проблема поставала як один із важливих аспектів наукового теоретизування багатьох учених тієї доби. Різні науковці надавали неоднакового значення території в розвитку української держави. Подібних до С. Дністрянського поглядів дотримувався О. Бочковський. Згідно з його концепцією територія виступає природною передумовою успішного розвитку народу⁴⁶.

Сьогодні перед науковцями стоїть завдання, вивчивши наукові концепції попередників, передусім політичних емігрантів, які самі були теоретиками і творцями відновленої у різних формах державності 1917–1921 рр., незреалізовані наукові концепти, відшукати серед них найбільш прийнятні для сучасності приклади й з допомогою політичних діячів-практиків здійснити спробу успішної розбудови української держави. Пошук подальших перспектив вимагає розробки нових підходів до аналізу політико-правової реальності, при цьому не гублячи соціально-історичних, національних, культурних і моральних основ українського народу. Таким чином, в основу планування і здійснення дієвих реформ повинні лягти насамперед основоположні права людини та історичний досвід, а не тимчасова політична кон'юнктура, інтереси всього суспільства, а не окремих соціальних груп.

Вважаємо, що з'ясування історичних основ державності будь-якої країни належить до питань національної безпеки, про що ми повсякчас переконуємося на прикладі існування сучасної незалежної української держави.

1. *Бочковський О. І.* Вибрані праці та документи. Т. 1. Київ : Україна Модерна, Дух і Літера, 2018. 704 с. 2. *Мошак О. В.* Історико-правове обґрунтування української державності в працях учених Українського вільного університету в Празі // Людиноцентристський вимір в історії права, держави і юридичної думки : до 150-річчя початку наукової діяльності М.П. Драгоманова : матеріали XXVIII Міжнародної історико-правової конференції (Рівне, 2013 р.). Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. С. 335–339. 3. *Бочковський О. І.* Вибрані праці та документи. Т. 1. Бочковський О. І. Фінляндія і фінляндське питання. Накладом Союзу Визволення України. Відень, 1916. 104 с. 4. *Бочковський О. І.* Вибрані праці та документи. Т. 1. Бочковський О. І. Боротьба народів за національне визволення. Подєбради : Обрій, 1932. 256 с. 5. *Бочковський О. І.* Вибрані праці та документи. Т. 1. Бочковський О. І. Т. Масарик, національна проблема та українське питання / Видання Української Господарської Академії в ЧСР. Подєбради, 1930. 244 с. 6. *Бочковський О. І.* Вибрані праці та документи. Т. 1. Бочковський О. І. Нарід – собі. Прага – Подєбради, 1932. 44 с. 7. *Каневська І.* Ольгерд Іполит Бочковський (1885–

1939) – чесько-український науковець, публіцист, громадсько-політичний діяч. Наукові записки : збірник праць молодих вчених та аспірантів. Київ, 2010. Т. 21. С. 391–411.

8. Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. Київ : Парлам. вид-во, 2016. Т. 1 : Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / редкол.: чл.-кор. НАН України О. Рафальський (голова), д-р політ. наук М. Кармазіна, д-р іст. наук О. Майборода; автор предм. О. Рафальський; відп. ред. і упоряд. М. Кармазіна. 656 с.

9. Бочковський О. І. Нарід – собі. **10.** Там само. **11. Бочковський О. І.** Вступ до націоналії. Мюнхен : УТГІ, 1991–1992. 398 с. **12. Бочковський О. І.** Нарід – собі. **13. Бочковський О. І.** Вступ до націоналії. **14. Старосольський В.** Партії в Конституції Чехословацької республіки. Прага : Наклад Українського вільного університету в Празі, 1923. 16 с. **15. Старосольський В.** Держава і політичне право : в 2 ч. Подебради : видання Видавничого товариства при Українській господарчій академії в ЧСР, 1925. Ч. I. 599 с. **16. Старосольський В.** Держава і політичне право : в 2 ч. Подебради : Видання Видавничого товариства при Українській господарчій академії в ЧСР, 1924 Ч. II. 464 с. **17. Старосольський В.** Політичне право : курс лекцій. Подебради : Український техн.-господарський інститут ЧСР, 1933–1934. 321 с. **18. Старосольський В.** Методологічна проблема в науці про державу : Окремий відбиток з Ювілейного збірника в честь професора С. Дністрянського. Прага : Державна друкарня в Празі, 1925. 36 с. **19. Старосольський В.** Теорія нації. Записки Наукового товариства ім. Шевченка / ред. У. Старосольської. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1991. Т. 210. С. 161–324. **20. Старосольський В.** Національний і соціальний момент в українській історії. Записки Наукового товариства ім. Шевченка / ред. У. Старосольської. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1991. Т. 210. С. 153–160. **21. Древницький Ю.** Володимир Старосольський : громадсько-політична та наукова діяльність (1878–1942). Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. 304 с. **22. Ковальчук В. Бучин А.** Володимир Старосольський як вчений юрист і один із основоположників науки державного права в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. № 810 : Юридичні науки. С. 240–245. **23. Старосольський В.** Теорія нації. Древницький Ю. Володимир Старосольський : громадсько-політична та наукова діяльність (1878–1942). **24. Старосольський В.** Партії в Конституції Чехословацької республіки. **25. Древницький Ю.** Володимир Старосольський : громадсько-політична та наукова діяльність (1878–1942). **26. Старосольський В. Й.** Теорія нації. Нью-Йорк ; Київ : Наук. т-во ім. Т. Шевченка : Вища шк., 1998. XL, 157 с. URL : <http://litopys.org.ua/starosol/stan.htm>. **27. Старосольський В.** Держава і політичне право : в 2 ч. **28. Древницький Ю.** Вчення про державу у працях Володимира Старосольського. Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія : Історія, міжнародні відносини. 2012. Вип. 10. С. 270–274. **29. Максимович С.** Володимир Старосольський про правову державу. Вісник Львівського університету. Серія : юридична, 2000. Вип. 35. С. 142–149. **30. Старосольський В.** Держава і політичне право : в 2 ч. **31.** Там само. **32.** Там само. **33. Мироненко О. М., Горбатенко В. П.** Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 454 с. **34.** Там само. **35.** Там само. **36. Дністрянський С.** Загальна наука права і політики. Наклад українського університету в Празі. Друк державної друкарні в Празі. Прага, 1923. 400 с. **37.** Там само. **38. Мироненко О. М., Горбатенко В. П.** Історія вчень про державу і право. **39. Дністрянський С.** Загальна наука права і політики. **40.** Там само. **41. Велика українська юридична енциклопедія :** у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 1 : Історія держави і права України / за ред. В.Д. Гончаренко та ін. 848 с. **42. Дністрянський С.** Нова держава / Видавництво «Українського скитальця». Відень – Прага – Львів, 1923. 29 с. **43.** Там само. **44. Мироненко О. М., Горбатенко В. П.** Історія вчень про державу і право. **45. Дністрянський С.** Нова держава. **46. Олейчук К.** Держава в соціологічній спадщині Станіслава Дністрянського. Соціологічні студії : науково-прак-

тичний журнал. Луцьк : Східноєвроп. Нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. № 2(3). С. 11–16. *Коноратик Л. Й.* Історія соціології України в іменах. Луцьк, 1996. 108 с.

References

1. *Bochkovskiy O. I.* Vybrani pratsi ta dokumenty. T. 1. Kyiv : Ukraina Moderna, Dukh i Litera, 2018. 704 s.
2. *Moshak O. V.* Istoryko-pravove obgruntuvannya ukraïnskoi derzhavnosti v pratsiakh uchenykh Ukraïnskoho vilnoho universytetu v Prazi // Liudynotsentrystskiy vymir v istorii prava, derzhavy i yurydychnoi dumky : do 150-richchia pochatku naukovoï diïalnosti M.P. Drahomanova : materialy KhKhVIII Mizhnarodnoi istoriko-pravovoï konferentsii (Rivne, 2013 r.). Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2013. S. 335–339.
3. *Bochkovskiy O. I.* Vybrani pratsi ta dokumenty. T. 1. *Bochkovskiy O. I.* Finliandiia i finliandske pytannia. Nakladom Soiuza Vyzvolennia Ukrainy. Viden, 1916. 104 s.
4. *Bochkovskiy O. I.* Vybrani pratsi ta dokumenty. T. 1. *Bochkovskiy O. I.* Borotba narodiv za natsionalne vyzvolennia. Podiebrady : Obrii, 1932. 256 s.
5. *Bochkovskiy O. I.* Vybrani pratsi ta dokumenty. T. 1. *Bochkovskiy O. I.* T. Masaryk, natsionalna problema ta ukraïnske pytannia / Vydannia Ukraïnskoi Hospodarskoi Akademii v ChSR. Podiebrady, 1930. 244 s.
6. *Bochkovskiy O. I.* Vybrani pratsi ta dokumenty. T. 1. *Bochkovskiy O. I.* Narid – sobi. Praha – Podiebrady, 1932. 44 s.
7. *Kanevska I.* Olherd Ipolyt Bochkovskiy (1885–1939) – chesko-ukraïnskyi naukovec, publitsyst, hromadsko-politychnyi diïach. Naukovi zapysky : zbirnyk prats molodykh vchenykh ta aspirantiv. Kyiv, 2010. T. 21. S. 391–411.
8. *Politychna nauka v Ukraïni. 1991–2016* : u 2 t. Kyiv : Parlam. vyd-vo, 2016. T. 1 : Politychna nauka: zakhidni trendy rozvytku y ukraïnska spetsyfika / redkol. : chl.-kor. NAN Ukrainy O. Rafalskyi (holova), d-r polit. nauk M. Karmazina, d-r ist. nauk O. Maiboroda; avtor predm. O. Rafalskyi; vidp. red. i uporiad. M. Karmazina. 656 s.
9. *Bochkovskiy O. I.* Narid – sobi.
10. *Tam samo.*
11. *Bochkovskiy O. I.* Vstup do natsiolohii. Miunkhen : UTHI, 1991–1992. 398 s.
12. *Bochkovskiy O. I.* Narid – sobi.
13. *Bochkovskiy O. I.* Vstup do natsiolohii.
14. *Starosolskyy V.* Partii v Konstytutsii Chexoslovatskoi respubliky. Praha : Naklad Ukraïnskoho vilnoho universytetu v Prazi, 1923. 16 s.
15. *Starosolskyy V.* Derzhava i politychne pravo : v 2 ch. Podiebrady : vydannia Vydavnychoho tovarystva pry Ukraïnskii hospodarchii akademii v ChSR, 1925. Ch. I. 599 s.
16. *Starosolskyy V.* Derzhava i politychne pravo : v 2 ch. Podiebrady : Vydannia Vydavnychoho tovarystva pry Ukraïnskii hospodarchii akademii v ChSR, 1924 Ch. II. 464 s.
17. *Starosolskyy V.* Metodolohichna problema v nautsi pro derzhavu : Okremiy vidbytok z Yuvileinoho zbirnyka v chest profesora S. Dnistrianskoho. Praha : Derzhavna drukarnia v Prazi, 1925. 36 s.
18. *Starosolskyy V.* Teoriia natsii. Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka / red. U. Starosolskoi. Niu-York – Paryzh – Sidnei – Toronto, 1991. T. 210. S. 161–324.
19. *Starosolskyy V.* Natsionalnyi i sotsiialnyi moment v ukraïnskii istorii. Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka / red. U. Starosolskoi. Niu-York – Paryzh – Sidnei – Toronto, 1991. T. 210. S. 153–160.
20. *Drevnitskyy Yu.* Volodymyr Starosolskyy : hromadsko-politychna ta naukova diïalnist (1878–1942). Ternopil : Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, 2012. 304 s.
21. *Kovalchuk V. Buchyn A.* Volodymyr Starosolskyy yak vcheniy yuryst i odyñ iz osnovopolozhnykiv nauky derzhavnoho prava v Ukraïni. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». 2014. № 810 : Yurydychni nauky. S. 240–245.
22. *Starosolskyy V.* Teoriia natsii. Drevnitskyy Yu. Volodymyr Starosolskyy : hromadsko-politychna ta naukova diïalnist (1878–1942).
23. *Drevnitskyy Yu.* Volodymyr Starosolskyy : hromadsko-politychna ta naukova diïalnist (1878–1942).
24. *Starosolskyy V.* Partii v Konstytutsii Chexoslovatskoi respubliky.
25. *Drevnitskyy Yu.* Volodymyr Starosolskyy : hromadsko-politychna ta naukova diïalnist (1878–1942).
26. *Starosolskyy V. Y.* Teoriia natsii. Niu-York ; Kyiv : Nauk. t-vo im. T. Shevchenka : Vysheha shk., 1998. XL, 157 s. URL : <http://litopys.org.ua/starosol/>

stan.htm. **27.** *Starosolskyi V.* Derzhava i politychne pravo : v 2 ch. **28.** *Drevnitskyi Yu.* Vchennia pro derzhavu u pratsiakh Volodymyra Starosolskoho. Ukraina – Yevropa – Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny. 2012. Vyp. 10. S. 270–274. **29.** *Maksymovych S.* Volodymyr Starosolskyi pro pravovu derzhavu. Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii : yurydychna, 2000. Vyp. 35. S. 142–149. **30.** *Starosolskyi V.* Derzhava i politychne pravo : v 2 ch. **31.** *Tam samo.* **32.** *Tam samo.* **33.** *Myronenko O. M., Horbatenko V. P.* Istorii vchen pro derzhavu i pravo : navch. posib. Kyiv : Akademiia, 2010. 454 s. **34.** *Tam samo.* **35.** *Tam samo.* **36.** *Dnistrianskyi S.* Zahalna nauka prava i polityky. Naklad ukrainskoho universytetu v Prazi. Druk derzhavnoi drukarni v Prazi. Praha, 1923. 400 s. **37.** *Tam samo.* **38.** *Myronenko O. M., Horbatenko V. P.* Istorii vchen pro derzhavu i pravo. **39.** *Dnistrianskyi S.* Zahalna nauka prava i polityky. **40.** *Tam samo.* **41.** *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20 t.* Kharkiv : Pravo, 2016. T. 1 : Istorii derzhavy i prava Ukrainy / za red. V.D. Honcharenko ta in. 848 s. **42.** *Dnistrianskyi S.* Nova derzhava / Vydavnytstvo «Ukrainskoho skytaltsia». Viden – Praha – Lviv, 1923. 29 s. **43.** *Tam samo.* **44.** *Myronenko O. M., Horbatenko V. P.* Istorii vchen pro derzhavu i pravo. **45.** *Dnistrianskyi S.* Nova derzhava. **46.** *Oleshchuk K.* Derzhava v sotsiologichnii spadshchyni Stanislava Dnistrianskoho. Sotsiologichni studii : nauko- praktychnyi zhurnal. Lutsk : Skhidnoievrop. Nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2013. № 2(3). S. 11–16. *Kondratyk L. Y.* Istorii sotsiologii Ukrainy v imenakh. Lutsk, 1996. 108 s.

Tokarchuk O. National motives of the state structure in political and legal think of the Ukrainian intellectuals of the 20-30th of the 20th century.

In article concepts of statehood and the nation of the Ukrainian intellectuals in emigration of the interwar period – A. Bochkovsky, V. Starosolsky, S. Dnistriansky is considered. Key approaches of scientists are allocated, deepened knowledge of the people, nation, the state, the power, political parties, about the law of the nations for self-determination.

At the present stage of the Ukrainian state there is a need for a research, generalization and application not only achievements of a world thought, but also prophetic statements and the ideas of the Ukrainian intellectuals in the abroad.

Among the Ukrainian intellectuals in emigration of the interwar period who paid considerable attention to problems of creation of future independent Ukrainian state A. Bochkovsky, V. Starosolsky, S. Dnistriansky had noticeable influence. The research of their works allows allocating stages: formations and development of the nation; the right of the enslaved people for national territories which are a natural prerequisite of successful development of the people; ideals of the truth and justice as guarantee of moral revival of humans.

The aspiration to prove statehood of Ukraine on the basis of the right of the nations for self-determination was characteristic feature of theoretical achievements of domestic scientists. The new principles of creation of the post-war world which are put forward by V. Wilson and the League of Nations, steel for the Ukrainian emigrants the principles of really political practice and political philosophy.

Today scientists are faced by a task having studied scientific concepts of predecessors, and first of all, political refugees to find among them the examples, most acceptable for the present. With their help political experts figures will make attempt of successful development of Ukrainian to the power. Search of further prospects demands development of new approaches to the analysis of political and legal reality. At the same time social, historical, national, cultural and moral bases of the Ukrainian people should not be lost. Thus, in a basis of planning and implementation of effective reforms have to first of all fundamental human rights and historical experience, but not a temporary political environment of separate social groups are put.

We consider that clarification of historical bases of statehood of any country belongs to a

national security issue. About it we are constantly convinced on the example of existence of the modern independent Ukrainian state.

Key words: *state, nation, law, political relations, A. Bochkovsky, V. Starosolsky, S. Dnistriansky.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-473-483

УДК 340.136

К.О. ДЕЙНЕКА,
аспірант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України

ПРИНЦИПИ КОДИФІКАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ: СУТНІСТЬ, ПРИРОДА, ПРИЗНАЧЕННЯ

У статті досліджуються основні принципи кодифікаційної техніки, їх сутність, природа та призначення. На основі проведеного аналізу запропоновано власне визначення «принципів кодифікаційної техніки». Зроблено акцент на принципах, які визначають технічні вимоги до побудови кодифікаційних актів.

Ключові слова: *кодифікаційна техніка, законодавча техніка, принципи, кодифікація, принципи кодифікації.*

Дейнека К.О. Принципы кодификационной техники: сущность, природа, назначение

В статье исследуются основные принципы кодификационной техники, их сущность, природа и назначение. На основе проведенного анализа предложено собственное определение «принципов кодификационной техники». Сделан акцент на принципах, которые определяют технические требования к построению кодификационных актов.

Ключевые слова: *кодификационная техника, законодательная техника, принципы, кодификация, принципы кодификации.*

Deineka K.O. The principles of codification technique: the essence, nature, purpose

The article deals with the main principles of codification technique, their essence, nature and purpose. On the basis of the analysis the author provides own definition of “principles of codification technique”. The emphasis is placed on the principles that define the technical requirements for the construction of codification acts.

Key words: *codification technique, legislative technique, principles, codification, principles of codification.*

Реалізація конституційного принципу верховенства права в Україні, необхідність подальшої демократизації українського суспільства, формування правової державності та розбудови громадянського суспільства вимагають від національної науки теорії держави і права нового осмислення змісту та сутності ключових принципів права як такого та принципів кодифікаційної техніки зокрема ¹. Вітчизняне правознавство визнає необхідність існування закону, правового за своїм змістом та сутністю.